

Zlata Felc, Brina Felc, Mojca Oset, Urška Antolin, Gregor Deleja

Odnos mladostnikov do stereotipov o starejših

POVZETEK

V Sloveniji imamo malo podatkov o tem, kakšen je odnos mladostnikov do stereotipov o starejših. O tem smo sestavili vprašalnik, na katerega je odgovorilo 188 mladostnikov, starih od 15 do 19 let. Dobili smo štiri skupine odgovorov, ki opredeljujejo mladostnikov odnos do negativnih stereotipov o starejših in sicer o: razpoloženju, tradicionalizmu, telesni krhkosti in odnosu do tehnologije ter dve skupini odgovorov, ki opredeljujejo mladostnikov odnos do pozitivnih stereotipov o starejših in sicer o modrosti in družabnosti. Ugotovili smo, da je stereotipizacija o starejših pri mladostnikih povezana z njihovo starostjo, spolom, lokacijo stalnega prebivališča in dejstvom, ali živijo v stalnem gospodinjstvu s starejšo osebo. Zaradi premajhnega in nereprezentativnega vzorca študijske populacije lahko ugotovitve raziskave posplošimo na populacijo dijakov dveh srednjih šol, ki sta sodelovali pri raziskavi, na populacijo slovenskih mladostnikov pa le pogojno. Kljub temu bi morale biti v formalne in neformalne izobraževalne programe za mladostnike vključene vsebine o starosti in staranju, pri katerih bi aktivno sodelovali starejši s pozitivnim pogledom na staranje. Prispevek je zasnovan v upanju, da bo naredil majhen korak naprej pri ozaveščanju populacije o odnosu mladostnikov do stereotipov o starejših in spodbudil nadaljnje raziskovanje na tem področju.

Ključne besede: mladostnik, odnos, stereotipi o starejših

AVTORJI

Doc. dr. Zlata Felc je upokojena pediatriinja in docentka pediatrije. V Združenju zahodnoštajerske pokrajine za pomoč pri demenci Spominčica Šentjur je raziskovala možnosti izboljšanja medgeneracijskega odnosa do starejših in ljudi z demenco.

Mag. Brina Felc, univ. dipl. pravnica, je sodnica na Okrajnem sodišču v Celju. Na Fakulteti za zdravstvene vede v Celju pedagoško sodeluje kot višja predavateljica za področje zdravstvene in socialne zakonodaje. Na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani se izobražuje na doktorskem študiju, v doktorski nalogi se osredotoča na osebne pravice oseb z demenco.

Mojca Oset dela kot vzgojiteljica v dijaškem domu Šolskega centra Šentjur. Po osnovni izobrazbi je univ. dipl. inž. agronomije. Že vrsto let dela s srednješolci. V raziskavi je bila zadolžena za računalniško postavitve ankete ter izvedbo anketiranja na šoli.

Urška Antolin je diplomirala na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, smer komunikologija – trženje in tržno komuniciranje (2006) in sociologija – družboslovna

informatika (2008), ukvarja se s kvalitativnimi in kvantitativnimi raziskavami. Je raziskovalka z bogatimi izkušnjami s področja družboslovja, statistike, izobraževanj in tržnih raziskav. Po obdobju vodenja projektov v agencijah za tržne raziskave se trenutno v večji meri posveča individualnemu svetovanju posameznikom in organizacijam, ki se soočajo z izzivi pri raziskavah.

Gregor Deleja, profesor glasbe, je ravnatelj Gimnazije Celje – Center, član upravnega odbora Zveze srednjih šol in dijaških domov Slovenije, predsednik Skupnosti strokovnih gimnazij Slovenije, član Državne komisije za splošno matura, član kurikularnega sveta za spremljanje in usmerjanje prenove vzgojno-izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov, član delovne skupine za pripravo strategije jezikovnega izobraževanja do leta 2030 in koordinator partnerstva za kakovosten in pravičen vzgojno-izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji.

ABSTRACT

The attitude of adolescents towards stereotypes about the elderly

In Slovenia there is little information about the attitude of adolescents towards stereotypes about the elderly. We have compiled a questionnaire about this to which 188 students between the ages of 15 and 19 answered. We got four groups of answers that define the adolescent's attitude to negative stereotypes of the elderly, namely: mood, traditionalism, physical fragility, attitude to technology, and two groups of answers that define the adolescent's attitude to positive stereotypes of the elderly, namely: wisdom and sociability.

We found that in adolescents, stereotyping can be related to their age, gender, location of permanent residence and whether they live in a permanent household with an elderly person. Due to the too small and therefore non-representative sample of the study population, the findings of the research can be generalized to the population of students of the two secondary schools that participated in the research, but only conditionally to the population of Slovenian adolescents. Nevertheless, formal and informal educational programs for young people should include content about age and ageing, in which elderly with a positive view of ageing would actively participate. This paper was written in the hope that it will take a small step forward in informing population about the presence of adolescents' attitude towards stereotypes about the elderly and will stimulate further research in this area.

Key words: adolescent, attitude, stereotypes about the elderly

AUTHORS

Zlata Felc, PhD, is a retired paediatrician, an assistant professor of paediatrics. As a member of the Association of the Western Styrian Region for the Help at Dementia Forget-me-not Spominčica Šentjur she was active in research on the

possibility of improving the intergenerational attitude towards elderly and people with dementia.

M.Sc. Brina Felc, univ. dipl. lawyer, works as a judge at the District Court in Celje. At the Faculty of Health Sciences in Celje, she works as a senior lecturer in the field of health and social law. At the Faculty of Law of the University of Ljubljana, she is additionally studying for a doctorate studies; in her doctoral thesis she focuses on the personal rights of persons with dementia.

Mojca Oset works as a teacher in the student dormitory of the Šentjur School Center. She graduated from the University Ljubljana with a degree in agronomy. She has been working with high school students for many years. In the research, she was in charge of setting up the computerized survey and conducting the survey at the school.

Urška Antolin graduated from the Faculty of Social Sciences in Ljubljana in Communication - marketing and market communication (2006) and Sociology - social science informatics (2008), she works in the field of qualitative and quantitative research. Researcher with extensive experience in social sciences, statistics, education and market research. After a period of project management in market research agencies, she is currently focusing more on individual consulting for individuals and organizations facing research challenges.

Gregor Deleja, professor of music, is headmaster of grammar school Gimnazija Celje – Center, board member of the association of secondary schools and student dormitories of Slovenia, president of the association of technical grammar schools of Slovenia, member of the State Commission for general matura, member of the Curricular Council for general education, member of working group for the preparation of language education strategy till 2023 in Slovenia and coordinator of Partnership for a quality and just educational system in the Republic of Slovenia.

1 UVOD

V Sloveniji imamo malo podatkov o tem, kakšen je odnos mladostnikov do stereotipov o starejših, čeprav je delež prebivalcev, starih 65 let in več 21 % in se vztrajno veča (SURS, 2022a). Stereotipi pripisujejo ljudem lastnosti na osnovi skupinske pripadnosti, ne pa na osnovi njihovih individualnih značilnosti ali posebnosti (Ule, 2004, str. 159-64). Negativni stereotipi o starejših, na katere vplivajo družina, izobraževanje in množični mediji, izkrivljajo resnično podobo starejših in pri mladostnikih spodbujajo ustvarjanje družbenih predsodkov o njih (Nastran Ule, 1999, str. 156-7; Ule, 2004, str. 172; Lahe, 2020, str. 10). Starizem je sistematično stereotipiziranje in diskriminacija starejših ljudi samo zato, ker so stari (Butler, 1969; WHO, 2021). Zaradi starizma se ljudje počutijo starejše, kakor so v resnici, kar ovira kakovostno staranje posameznega človeka in kakovostno starost starejših, ter sožitje med

generacijami v jedrni ali večgeneracijski družini (Ramovš, 2003, str. 268-9). Z organiziranjem postmoderne socialne mreže za medgeneracijsko sožitje, kjer je realizirano zблиževanje mladostnikov in starejših z upoštevanjem aktivnega prebivalstva, je mogoče doseči, da bi vse generacije lažje razumele staranje družbe (Ramovš, 2003, str. 272). V Sloveniji krepi medgeneracijsko sožitje predvsem Institut Antona Trstenjaka (Voljč, 2008).

1. 1 MLADOSTNIKI IN NEGATIVNI STEREOTIPI O STAREJŠIH

Po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije (SZO, angl. World Health Organization, WHO) so mladostniki ljudje, stari od 10 do 19 let (WHO, 2014). Njihovo družinsko, življenjsko, učno in socialno okolje se razširi na prijatelje, srednjo šolo in družbo, kjer se srečajo z negativnimi stereotipi o starejših, ki lahko preko predsodkov vodijo v starizem (WHO, 2014; Ramovš, 2003, str. 71-72; Lahe, 2020, str. 10-18).

Bodner (2009) meni, da je starizem podzavestna oblika mladostnikove obrambne strategije za premagovanje strahu pred smrtjo. Pojavi se v otroštvu (Davidovic in sod., 2007; Balazs, 2013) in okrepi v mladostništvu (Marchetti in sod., 2022). Mladostnik odkriva pomen dobrih medsebojnih odnosov in komunikacije med družinskimi člani (Ramovš, 2003, str. 268-9), saj je ob dobrih medsebojnih odnosih s starejšimi navdušenje pri mladostniku gonilo za ponavljanje tega doživljanja in delovanja (Dermota, cit. Švab in sod., 2012). Belgijski avtorji ugotavljajo, da imajo osnovnošolci, ki imajo pogoste kakovostne stike s starimi starši, pozitiven odnos do starejših (Flamion in sod., 2019). Slovenski mladostniki, stari nad 15 let, izražajo željo za razvoj dolgoživostnih tehnologij, ki bi omogočale zdravo in daljše življenje starejših (Lipovšek in sod., 2020, str. 254-8.), čeprav zaradi obilice aktivnosti in širitve socialne mreže pri srednješolcih upade motivacija za druženje s starimi starši (Mlakar, 2015).

Meshel in McGlynn (2004) ugotavljata izboljššan odnos do starejših pri tistih mladostnikih, ki so skupaj s starejšimi obiskovali medgeneracijski izobraževalni program s poudarkom na pozitivnih stikih. Nemški program medgeneracijskih srečanj za krepitev medgeneracijskih odnosov s poudarkom na življenjskih zgodbah LSEP (Life Story Encounter Program) temelji na druženju mladostnikov in starejših, ki presegajo družinski kontekst (Kranz in sod., 2021). Omenjeni program je učinkovit, ker udeleženci izmenjujejo vprašanja in odgovore o človeškem obstoju, torej vprašanja, ki bi morala biti splošno pomembna, ne glede na starost ali katero koli drugo demografsko kategorijo. Njihovi rezultati so dobro primerljivi z ameriškim medgeneracijskim programom PEACE (Positive Education about Aging and Contact Experiences), ki vključuje medgeneracijsko izobraževanje o poteku staranja, kjer starejši predajajo mladostnikom pozitivne življenjske izkušnje (Levy, 2018).

Strokovnjaki AGE platform, krovne organizacije starejših na ravni Evropske unije, priporočajo za opisovanje starejših namesto negativnih izrazov in stereotipnih prikazov starejših uporabo pozitivnih vidikov staranja (Ogrin, 2021).

1.2 MLADOSTNIKOV ODNOS DO STAREJŠIH

Mladostnikov odnos do starejših se kaže v negativnih in pozitivnih vidikih dojemanja stereotipov o starejših.

Prvi vidik zadeva **razpoloženje** starejših. Pozitiven odnos do življenja s starostjo upada (Hvalič Touzery, 2014), starejši se tudi pogosto soočajo s smrtjo partnerja in prijatelja, zato so osamljeni in žalostni, čeprav imajo svojce (Kogoj, 2004; Resman, 2005, str. 64).

Drugi vidik je **tradicionalizem**. V sodobni družini in družbi tradicionalizem sicer slabi (Kirbiš, 2009), čeprav Marchetti in sod. (2022) ugotavljajo, da starejši težko sprejemajo spremembe, ne razumejo mladih, a se vmešavajo v njihova življenja in radi kritizirajo. Po drugi strani pa mladi prevzemajo družinske tradicionalne skrbstvene obveznosti in skrbijo za ostarele družinske člane (Hlebec, 2019).

Tretji vidik je, da s staranjem **sindrom krhkosti** postaja vse pomembnejši javnozdravstveni in družbeni izziv. Povezan je z visokim tveganjem za neugodne zdravstvene izide, ker so zaradi številnih vzrokov in dejavnikov zmanjšani mišična moč, vzdržljivost in fiziološke funkcije, zato je zvečano tveganje za razvoj oz. povečanje nezmožnosti ali za smrt (Jazbar in sod., 2021). Starostno standardizirana krhkost v Sloveniji znaša 15 %, v severozahodnih regijah celo nad 20 % (Jazbar in sod., 2021).

Četrti vidik zadeva uporabo **tehnologije** pri starejših. Lenart in Ovsenik (2020) ugotavljata, da starejši prepoznajo dodano vrednost uporabe sodobnih tehnologij predvsem za dostop do informacij, za komuniciranje in lajšanje vsakdanjih opravil. Vendar pa zlasti na podeželju Slovenija zaostaja za evropskim povprečjem pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije med starejšimi (Ramovš, 2013, str. 549; Germovšek, 2020, str. 75-6), čeprav po mnenju strokovnjakov WHO sodobne digitalne tehnologije (2022) pripomorejo k aktivnemu staranju in tako izboljšujejo kakovost življenja.

Pojem **modrost** zadeva peti vidik. Povezanost med človekovo starostjo in modrostjo temelji na pričakovanju, da bi morali biti starejši na temelju življenjskih izkušenj in izobraževanj modri ali pa modrejši od mladih (Ramovš, 2020). Hkrati lahko pri starejših izgubljanje miselnih sposobnosti prekrije modrost in sposobnost prenašanja izkušenj, znanj in spretnosti zato moramo pozabljenost pri starejših obravnavati kot znak, ki terja diagnostično razjasnitev (Kogoj, 2004).

Šesti vidik zadeva **družabnost** starejših, ki bi se naj vključevali v družbo kot pristrčne ter empatične osebe, zato je potrebno tudi v visoki starosti upoštevati

koncept aktivnega staranja, ki omogoča dobro posameznikovo zdravje, družabnost in kakovostno življenje v starosti (Hvalič Touzery, 2014).

Zaradi pomanjkanja slovenskih raziskav o odnosu mladostnikov do pozivnih in negativnih stereotipov o starejših smo se s soavtorji odločili, da to področje raziščemo.

1.3 NAMEN IN CILJ RAZISKAVE

Namen raziskave je bil ugotoviti, kakšen odnos imajo slovenski mladostniki do stereotipov o starejših. Ugotavljanje tega naj bi pripomoglo k načrtovanju in ukrepanju na področju medgeneracijske dejavnosti. Pri pripravi, izvedbi in interpretaciji raziskave smo upoštevali spoznanja tujih in slovenskih raziskav ter raziskavo skušali izvesti tako, da bodo naši rezultati z njimi primerljivi. Osredotočili smo se na odnos mladostnikov do negativnih stereotipov o starejših in preverili, ali obstajajo morebitne razlike glede na mladostnikov spol, starost, lokacijo stalnega prebivališča in skupnim življenjem s starejšim človekom.

2 METODE

2.1 UDELEŽENCI

Populacija za raziskavo je bila izbrana s pomočjo vodstev Gimnazije Celje – Center (GCC) in Srednje poklicne in strokovne šole Šolskega centra Šentjur (ŠČŠ), ki so 539 dijakom, starim od petnajst do devetnajst let prek spletnega stika poslali spletno povezavo do anketnega vprašalnika 1 KA s prošnjo, da ga izpolnijo. Kriteriji za izbor so bili starost dijakov od petnajst do devetnajst let ter posest računalnika in elektronskega poštne predala. Pri izvedbi raziskave smo pridobili 188 veljavno izpolnjenih anketnih vprašalnikov in to je naš dejansko raziskani vzorec, ki ga v nadaljevanju predstavljamo. Od 188 udeležencev je bilo 120 (63,8 %) dijakov GCC in 68 (36,2 %) dijakov ŠČŠ. Njihova povprečna starost je bila 16,9 leta (SD 1,37). Dijakinje so tvorile 89,4 % vzorca. Dijakov s stalnim prebivališčem na podeželju je bilo 78,2 %. Starejšega sorodnika je imelo 94,7 % (178) udeležencev, od tega je 96,6 % (172) starih staršev, v skupnem gospodinjstvu s starejšim pa je živelo 31,9 % (60) anketiranih dijakov.

2.2 PRIPOMOČKI

Za oceno mladostnikovega odnosa do starejših smo sestavili lastni vprašalnik na temelju tujega vprašalnika Adolescents' aGeism toward oldEr adults Scale (AGES) (Marchetti in sod., 2022). Vprašalnik smo prilagodili slovenskim mladostnikom. Sestavljen je bil iz treh delov. Prvi del je vseboval vprašanja o poznavanju dejstev o opredelitvi starejših in starizmu, sledilo je 31 trditev o starejših, vsebinsko združenih v šest sklopov, ki zadevajo njihovo: razpoloženje,

tradicionalizem, telesno krhkost, odnos do tehnologije, modrost in družabnost, zadnji del je vseboval demografska vprašanja. Zanesljivost v naši raziskavi uporabljenega vprašalnika je zelo dobra (Cronbach alfa znaša 0,875). Odnos anketirancev smo merili na podlagi tristopenjske Likertove lestvice s stopnjami: »Se ne strinjam«, »Se niti ne strinjam, niti strinjam«, »Se strinjam«. Vse trditve v posameznih sklopih smo dobili tako, da smo najprej vse ocenjevane trditve v posameznem sklopu sešteli v skupno spremenljivko, ki ima zalogo vrednosti v sklopu Razpoloženje od 4 do 12, v sklopu Tradicionalizem od 11 do 33, v sklopu Telesna krhkost od 3 do 9, v sklopu Odnos do tehnologije od 4 do 12, pri čemer višja ocena pomeni negativnejšo oceno. V sklopih Modrost, kjer ima skupna spremenljivka zalogo vrednosti od 3 do 9 in Družabnost, kjer ima skupna spremenljivka zalogo vrednosti od 6 do 18, pa višja ocena pomeni pozitivnejši odnos.

Rezultate smo prikazali v obliki frekvenc in odstotkov, pri bivariatni analizi smo uporabili samo neparametrične teste (Mann-Whitney U test, hi-kvadrat test, Spearmanov koeficient korelacije rangov), ker porazdelitev spremenljivk odstopa od normalne. Ko predpostavke za izvedbo hi-kvadrat testa niso bile izpolnjene, smo uporabili Kullback 2 $\hat{I}$ -test (Likelihood ratio). Skupne spremenljivke po dimenzijah smo sestavili na način, da smo sešteli posamezne trditve sklopa, pri čemer smo v primeru, da v sklopu nastopajo negativne in pozitivne trditve, pozitivne trditve pred seštevanjem rekodirali. Za statistično analizo je bil uporabljen program SPSS (različica 23.0). Kot statistično značilne so bile obravnavane razlike s $p < 0,05$.

2.3 POSTOPEK

Dne 16. 3. 2022 je vlogo št. 0120-610/2021/10 za presojo etične ustreznosti raziskave Komisija Republike Slovenije za medicinsko etiko ocenila kot etično sprejemljivo ter izdala soglasje za izvedbo raziskave. Pred anketiranjem smo vodstva SCŠ in GCC seznanili z anketiranjem ter pridobili soglasje za izvedbo. Spletni vprašalnik je bil anonimen, ob pristopu so bile jasno navedene informacije o namenu raziskave. Udeleženci raziskave so vprašalnik izpolnjevali prostovoljno. Pri izvedbi raziskave smo upoštevali etična načela raziskovanja. Izvedba raziskave je potekala od marca do junija 2022.

3 REZULTATI

V prvem delu je predstavljen pregled ocene mladostnikov o vseh 31 trditvah o starejših, v nadaljevanju so predstavljeni rezultati izvedene raziskave o odnosu mladostnikov do trditev o starejših – statistično značilna povezanost glede na sociodemografske spremenljivke.

V tabeli 1 je prikazan pregled ocene trditev v prvih štirih sklopih, ki obsegajo negativne stereotipne trditve o starejših in sicer o njihovem razpoloženju,

tradicionalizmu, telesni krhkosti in odnosu do tehnologije ter v zadnjih dveh sklopih, ki zajemata pozitivne stereotipne trditve o njihovi modrosti in družabnosti.

Tabela 1: Pregled ocene vseh trditev o odnosu do starejših v odstotkih

		Se ne strinjam	Se niti ne strinjam, niti strinjam	Se strinjam		
		0,0%	25,0%	50,0%	75,0%	100,0%
Razpoloženje	So razdražljivi.	15,4%		60,6%		23,9%
	Kar naprej se pritožujejo.	30,3%		46,8%		22,9%
	So naporni in tečni.	50,0%			41,0%	9,0%
	Se hitro ujezijo.	39,4%		39,9%		20,7%
Tradicionalizem	Ne morejo sprejeti sprememb.	21,8%		44,1%		34,0%
	Ne razmišljajo širše.	33,0%		39,9%		27,1%
	Ne razumejo mladih.	23,9%		44,1%		31,9%
	Se vmešavajo v življenja mladih.	26,6%		39,9%		33,5%
	Radi kritizirajo.	16,5%		36,7%		46,8%
	Ne zanima jih zabavno-kulturno življenje mladih.	36,2%			41,0%	22,9%
	Ne zaupajo mladim.	42,6%			40,4%	17,0%
	So preveč povezani s preteklostjo.	16,5%		41,5%		42,0%
	Razumejo sodobno življenje.	30,3%			56,9%	12,8%
	Gredo v korak s časom.	29,8%			52,7%	17,6%
Telesna krhkost	Sprejemajo novosti.	18,6%		57,4%		23,9%
	Slabo slišijo.	8,5%		49,5%		42,0%
	Težko si zapomnijo.	9,0%		52,1%		38,8%
Odnos do tehnologije	Hitro se poškodujejo.	12,2%		41,0%		46,8%
	Niso naklonjeni digitalnim medijem.	14,4%		47,3%		38,3%
	Odklanjajo uporabo digitalnih medijev.	18,1%		47,3%		34,6%
	Ne odobravajo uporabe digitalnih medijev pri mladih.	25,5%			51,1%	23,4%
Modrost	Uporabljajo digitalne medije in socialna omrežja.	30,9%			51,1%	18,1%
	So pomemben vir izkušenj in modrosti za mlade.	3,7%	28,2%			68,1%
	Mladi se lahko veliko naučijo od starostnikov.	4,3%	16,5%			79,3%
Družabnost	Na mlade prenašajo osnovne življenjske vrednote.	1,6%	23,4%			75,0%
	So simpatični in smešni.	5,3%	31,9%			62,8%
	So razumevajoči.	4,3%	36,7%			59,0%
	So velikodušni.	2,1%	26,1%			71,8%
	So prisrčni.	3,2%	32,4%			64,4%
	So empatični.	4,8%		47,3%		47,9%
	Se aktivno vključujejo v družbo.	9,6%		59,0%		31,4%

Trditve v zadnjih dveh sklopih so povezane s prevladujočim pozitivnim odnosom dijakov do starejših. Večina anketiranih dijakov (od 68,1 % do 79,3 %) je izrazilo mnenje, da so starejši modri in več kot polovica (od 59 % do 71,8 %), da so družabni, malo manj kot polovica (47,9 %) pa, da so empatični in slaba tretjina (31,4 %), da se premalo vključujejo v družbo. S pomočjo Mann-Whitnejevega U-testa smo ugotovili, da v primerjavi z dijaki ŠČŠ značilno več dijakov GCC meni, da so starejši družabni ($p < 0,01$).

Trditve v prvih štirih sklopih (razpoloženje, tradicionalizem, telesna krhkost in odnos do tehnologije) so povezane z negativnim odnosom mladostnikov do starejših. Dobra petina anketiranih dijakov je izrazila mnenje, da so starejši razdražljivi (23,9 %), nagle jeze (20,7 %) in se kar naprej pritožujejo (22,9 %). Skoraj polovica jih je menila, da jih preveč zaznamuje tradicionalizem, da radi kritizirajo (46,8 %) in so preveč povezani s preteklostjo (42 %), tretjina pa, da ne morejo sprejeti sprememb (34 %), ne razumejo mladih (31,9 %), vendar se radi vmešavajo v njihova življenja (33,5 %). Več kot tretjina (42 %) je izrazila mnenje, da so starejši ranljivi zaradi telesne krhkosti in sicer zaradi slabega sluha ter spomina (38,8 %) in pogostih poškodb (46,8 %), da so nenaklonjeni digitalnim medijem (38,3 %), ki jih odklanjajo (34,6 %).

Razlike glede na sociodemografske spremenljivke smo preverili tudi posamezno po negativnih stereotipnih trditvah posameznih sklopov, povezanost med spremenljivkami smo testirali s hi-kvadrat testom, rezultati pa so prikazani v zbirni tabeli 2. Mlajši anketiranci (15 do 17 let) so se v večji meri strinjali, da starejši sprejemajo novosti, medtem ko so starejši anketiranci (18 do 19 let) pogosteje izbrali odgovor »se ne strinjam« ($p=0,032$).

Dijakinje se v večji meri strinjajo, da so starejši preveč povezani s preteklostjo, medtem ko so dijaki večinoma izbrali odgovor »se niti ne strinjam, niti strinjam« ($p=0,023$). Razliko glede na spol zaznamo tudi pri oceni odnosa do digitalnih medijev. Dijakinje so v večji meri kot dijaki izrazile mnenje, da starejši niso naklonjeni digitalnim medijem, medtem ko so dijaki večinoma izbirali srednjo, nevtralno oceno ($p=0,011$). Prav tako so dijakinje v večji meri kot dijaki izrazile mnenje o tem, da starejši odklanjajo uporabo digitalnih medijev ($p=0,024$).

Anketiranci s stalnim prebivališčem na podežlju so se v večji meri kakor tisti iz mesta ali primestja strinjali s trditvama, da starejši ne morejo sprejeti sprememb ($p=0,025$) in da ne razmišljajo širše ($p=0,016$). Anketiranci iz mesta ali primestja so v signifikantno večji meri izbirali nevtralni odgovor pri trditvi »starejši gredo v korak s časom«, medtem ko se večji del anketiranih s podeželja s tem ni strinjal ($p=0,018$). Z navedbo, da starejši odklanjajo uporabo digitalnih medijev, so se nadpovprečno strinjali anketiranci s podeželja, tisti iz mesta pa so pogosteje izbrali srednji, nevtralni odgovor ($p=0,042$). Z navedbo, da starejši uporabljajo digitalne medije in socialna omrežja, se v večji meri anketiranci s podeželja niso strinjali, oni iz mesta so ponovno pogosteje izbirali odgovor »se niti ne strinjam, niti strinjam« ($p=0,041$).

Glede na rezultate bivariatne primerjave je odnos do starejših na več področjih povezan z dejstvom, ali anketirani živi v skupnem gospodinjstvu s starejšim. Kar zadeva razpoloženje, so tisti, ki prebivajo skupaj s starejšim, v večji meri navajali, da so starejši razdražljivi ($p=0,036$) ter naporni in tečni ($p=0,015$). Pri odnosu do tradicionalizma pri starejših pa so se udeleženci raziskave, ki prebivajo s starejšim, nadpovprečno strinjali, da starejši radi kritizirajo ($p=0,045$).

Tabela 2. Zbirna tabela o odnosu mladostnikov do trditev o starejših – statistično značilna povezanost glede na sociodemografske spremenljivke

n=188		Se ne strinjam		Se niti ne strinjam, niti strinjam		Se strinjam		Se ne strinjam		Se niti ne strinjam, niti strinjam		Se strinjam		Hi kvadrat oz. Likelihood ratio	p
		f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %		
Razpoloženje	Ali živi v gospodinjstvu s starejšim	Da (n=60)						Ne (n=128)							
	So razdražljivi.	6	10,0%	33	55,0%	21	35,0%	23	18,0%	81	63,3%	24	18,8%	6,650	0,036
	So naporni in tečni.	23	38,3%	27	45,0%	10	16,7%	71	55,5%	50	39,1%	7	5,5%	8,415	0,015
Tradicionalizem	Starost	Mlajši dijaki (15-17 let) (n=109)						Starejši dijaki (18-19 let) (n=79)							
	Sprejemajo novosti.	14	12,8%	64	58,7%	31	28,4%	21	26,6%	44	55,7%	14	17,7%	6,915	0,032
	Spol	moški (n=20)						ženski (n=168)							
	So preveč povezani s preteklostjo.	2	10,0%	14	70,0%	4	20,0%	29	17,3%	64	38,1%	75	44,6%	7,514	0,023
	Tip prebivališča	Podeželje (n=147)						Mesto/primestje (n=41)							
	Ne morejo sprejeti sprememb.	28	19,0%	62	42,2%	57	38,8%	13	31,7%	21	51,2%	7	17,1%	7,385	0,025
	Ne razmišljajo širše.	44	29,9%	56	38,1%	47	32,0%	18	43,9%	19	46,3%	4	9,8%	8,277	0,016
	Gredo v korak s časom.	51	34,7%	71	48,3%	25	17,0%	5	12,2%	28	68,3%	8	19,5%	7,996	0,018
	Ali živi v gospodinjstvu s starejšim	Da (n=60)						Ne (n=128)							
	Radi kritizirajo.	7	11,7%	17	28,3%	36	60,0%	24	18,8%	52	40,6%	52	40,6%	6,201	0,045

n=188		Se ne strinjam		Se niti ne strinjam, niti strinjam		Se strinjam		Se ne strinjam		Se niti ne strinjam, niti strinjam		Se strinjam		Hi kvadrat oz. Likelihood ratio	p
		f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %		
Odnos do tehnologije	Spol	moški (n=20)						ženski (n=168)							
	Niso naklonjeni digitalnim medijem.	4	20,0%	14	70,0%	2	10,0%	23	13,7%	75	44,6%	70	41,7%	9,030	0,011
	Odklanjajo uporabo digitalnih medijev.	6	30,0%	12	60,0%	2	10,0%	28	16,7%	77	45,8%	63	37,5%	7,477	0,024
	Tip prebivališča	Podeželje (n=147)						Mesto/primestje (n=41)							
	Odklanjajo uporabo digitalnih medijev.	27	18,4%	63	42,9%	57	38,8%	7	17,1%	26	63,4%	8	19,5%	6,332	0,042
	Uporabljajo digitalne medije in socialna omrežja.	49	33,3%	68	46,3%	30	20,4%	9	22,0%	28	68,3%	4	9,8%	6,406	0,041

Opombe: f = absolutno število; $f\%$ = strukturni odstotki; Hi kvadrat oz. Likelihood ratio = pri kršenih pogojih Hi-kvadrat testa je bil uporabljen Kullback 2Ī-test (Likelihood Ratio); $p < 0,05$ = razlika med skupinama je statistično značilna.

4 RAZPRAVA

V pričujoči raziskavi smo ugotavljali odnos mladostnikov do starejših. Raziskava se v večini ujema s spoznanji tujih in slovenskih raziskav na tem področju. Uporabljen vprašalnik meri odnos mladostnikov do starejših na osnovi vrednot in predstav sodobnih mladostnikov o starejših prek njihovega besedišča, kot so ga uporabili že italijanski raziskovalci (Marchetti in sod., 2022). Vsebuje negativne in pozitivne stereotipne trditve o starejših.

Zaznali smo pozitiven odnos mladostnikov do pozitivnih stereotipov, ki se nanašajo na modrost in družabnost starejših. Modrost izhaja iz dolgoživosti in kopičenja življenjskih izkušenj (Ramovš, 2020). Ta pozitivni stereotip je verjetno bolj razširjen pri mladostnikih, ki so navajeni poslušati življenjske zgodbe svojih starih staršev in prejemati vsakodnevne nasvete od njih. V naši raziskavi tvorijo stari starši večino (96,6 %) mladostnikovih starejših sorodnikov. Razveseljivo je, da mladostniki pozitivno ocenjujejo pomen modrosti in tako v družbi čvrstijo položaj starejših. Drugi pozitiven odnos do stereotipa o družabnosti je

verjetno posledica mladostnikovega pozitivnega odnosa do starih staršev zaradi kakovostnega preživljanja časa z njimi, kar potrjujejo ugotovitve drugih avtorjev (Marchetti in sod., 2022). Iz rezultatov naše raziskave se dá posredno sklepati, da mladi podpirajo aktivno vključevanje starejših v družbo, čeprav menijo, da le slaba polovica starejših premore empatično sposobnost v določeni situaciji razumeti misli in občutke drugega človeka iz njegove perspektive in ne iz svoje.

V raziskavi smo se predvsem osredotočili na negativne stereotipe. Ugotovili smo, da dijakinje v večji meri kot dijaki ocenjujejo, da so starejši preveč povezani s preteklostjo, da niso naklonjeni digitalnim medijem in celo odklanjajo njihovo uporabo. Ugotovitve so v skladu s stereotipi o ženskih osebnostnih lastnostih, kot jih dojemajo četrtošolci slovenskih srednjih šol, ki kot tipično žensko lastnost pojmujejo skrb za dobro drugih (Avsec, 2002). V naši raziskavi so sodelovali digitalno ozaveščeni mladostniki, ki se zavedajo, da starejšim dobro načrtovan informacijsko-komunikacijski sistem omogoča večjo samostojnost in boljšo vključenost v družbeno življenje (Ramovš, 213, str. 361-79), nezahtevne spletne družabne igre, ki spodbujajo smiselno komunikacijo, pa lahko okrepijo njihove socialne interakcije in zmanjšajo osamljenost (Kokalj, 2008, str. 67). To je še posebej pomembno v času nenehnih družbenih omejitvenih ukrepov, za katere se lahko starejši tudi prostovoljno odločijo, da se ne bi okužili z novodobnimi virusi.

Mlajši anketiranci (15 do 17 let) so se v večji meri kot starejši (18 do 19 let) strinjali, da starejši sprejemajo novosti. Ta liberalen pogled mlajših mladostnikov je v evropskem trendu, saj v Evropi že desetletja obstajajo različne pobude in sheme, ki omogočajo sobivanje starejših z mladostniki v medsebojno zadovoljstvo in korist obeh. Med ponudbami najdemo tudi možnosti bivanja mladostnikov v domovih za starejše in v stavbah z oskrbovanimi stanovanji na Dunaju in v okolici, kjer za simboličen prispevek za sobo ali stanovanje mladostniki opravijo nekaj ur tedenske pomoči ali druženja s starejšimi stanovalci (Ogrin, 2019). Tako lahko starejši na mladostnike prenašajo izkušnje ter zmanjšajo njihov strah pred smrtjo in negativne stereotipe, ki poganjajo starizem (Bodner, 2009). Smiselno delovanje v svetu in prenašanje izkušenj na mlajše sta pomembna za srečo starejših, ta podatek pa je pomemben tudi za različne programe, namenjene starejšim (Starc, 2011). Macuh (2019) dodatno ugotavlja, da medgeneracijsko sodelovanje prinaša starejšim in tudi mladim novo kakovost življenja, starejšim pa zagotavlja občutek sprejetosti in varnosti v kraju, kjer živijo (doma, dom za starejše, druge oblike izven institucionalnega varstva), lajša osamljenost, hkrati pa izboljšuje duševno in telesno zdravje.

V raziskavi smo ugotovili tudi, da se dijaki s podeželja v večji meri kakor tisti iz mesta ali primestja strinjajo s trditvama, da starejši zavračajo spremembe in da ne razmišljajo širše, kar se ne sklada povsem z mnenjem Kirbiša (2009) o hkratnem obstoju tradicionalističnih vrednot in novodobniških idej. Na tem

področju bi lahko z neagresivnim uveljavljanjem novodobniških idej sodelovali mladostniki skupaj s prostovoljci programa Starejši za starejše (Zajec, 2017). Prav tako so se v naši raziskavi anketirani dijaki s podeželja v večji meri strinjali s trditvijo, da starejši odklanjajo uporabo digitalnih medijev, kar je v soglasju z digitalnim razkorakom med spodnjesavskimi mestnimi in podeželskimi starejšimi, saj so anketiranci s podeželja navajali težjo in manj številčno dostopnost do informacijsko-komunikacijske tehnologije kakor tisti iz mesta (Germovšek, 2020, str. 75-7); glede tega podatki Statističnega urada Republike Slovenije (2022b) kažejo, da je dostop do interneta na voljo gospodinjstvom na podeželju in da delež gospodinjstev z dostopom do interneta ni povezan s stopnjo urbanizacije. Knowles in Hanson (2018) sta celo ugotovila, da odpor do uporabe digitalne tehnologije ne izvira iz težav z dostopnostjo, ampak je povezan s pomisleki starejših glede njenega vpliva na družbo in strah, da bi pri uporabi programske opreme naredili kaj narobe.

Tudi pri trditvi, da starejši uporabljajo digitalne medije in socialna omrežja, se v naši raziskavi anketiranci s podeželja z navedenim ne strinjajo, posamezniki iz mesta so ponovno pogosteje izbirali odgovor »se niti ne strinjam, niti strinjam«. Pri starejših so lahko pomembni dejavniki za zavračanje digitalne tehnologije pomisleki glede njene varnosti in spodbujanja družbene izolacije, saj so bolj kot spletnemu nakupovanju naklonjeni osebni nakupovanju in druženju s prijatelji (Knowles in Hanson, 2018). Za podeželje so značilne večje družine, kjer skupaj živi več različnih generacij, med njimi tudi starejši, ki imajo zaradi tega večji dostop do družinske opore in pomoči kakor starejši v mestu (Nagode in sod., 2006). Morda je tudi to razlog, da v naši raziskavi podeželski mladostniki pripisujejo podeželskim starejšim manjši obseg uporabe digitalnih medijev in socialnih omrežij kot tistim iz urbanega okolja.

Predvidevali smo, da dijaki, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s starejšim, v primerjavi z vrstniki bolje poznajo njegov vsakdan, zato se njihove ocene trditev v sklopih razlikujejo od tistih, ki ne živijo v skupnem gospodinjstvu s starejšim. Kar zadeva razpoloženje so tisti, ki prebivajo skupaj s starejšim, v večji meri izražali stališče, da so starejši razdražljivi ter naporni in tečni. Ta trditev ima fiziološko osnovo, saj staranje povzroča zmanjšano delovanje ledvic in zaznavanje žeje, kar pojasnjujejo razširjenost izsušitve in posledične razdražljivosti med starejšimi (Faes in sod., 2007). Pri odnosu do tradicionalizma med starejšimi so se mladostniki iz skupnega gospodinjstva tudi nadpovprečno strinjali, da starejši radi kritizirajo. S staranjem se pogostost obolevnosti ljudi bistveno povečuje, zato starejši jemljejo nesorazmerno več zdravil od ostale populacije (Tršinar in Vovk, 2005). Pri marsikaterem starejšem kroničnem bolniku se z leti nabere kar zajetno prgišče zdravil, ki jih mora zaužiti vsak dan ali pa v določenih dneh, kar je lahko vir kritiziranja. Glede na ugotovljeno ne preseneča, da so razpoloženje starejših najbolj negativno ocenili tisti dijaki, ki živijo v skupnem gospodinjstvu z njim.

V nadaljevanju navajamo določene pomanjkljivosti naše raziskave. Raziskava je potekala v izteku epidemije covida-19, kar je lahko vplivalo na manjšo odzivnost dijakov. Velikost vzorca ($n = 188$) je glede na velikost ciljne populacije ($n = 539$) sicer ustrezna, a ne zagotavlja dovolj podatkov, da bi lahko točneje določili, kako kakovost vzorca po strukturi ključnih sociodemografskih parametrov ustreza velikosti populacije. Reprezentativnega vzorca študijske populacije nam ni uspelo zajeti, zato ugotovitev te raziskave zaradi majhnosti in regionalne omejenosti vzorca ne moremo šteti za splošno uporabne, ampak lahko veljata za populacijo dijakov dveh srednjih šol, ki sta sodelovali. So pa lahko ugotovitve raziskave osnova za nadaljnje raziskovanje z večjim in bolj raznolikim vzorcem, kar bi pripomoglo k boljšemu razumevanju tematike.

5 SKLEP

Na podlagi ugotovitev pričujoče raziskave lahko zaključimo, da se mladostniki na podežlju v večji meri od tistih iz mesta ali primestja strinjajo z negativnimi stereotipnimi trditvami, da starejši zavračajo spremembe, zlasti digitalno tehnologijo. Ker ni znano, v koliki meri so na podežlju zainteresirani za vključevanje v program za množično računalniško opismenjevanje starejših, bi bilo na podežlju dobro identificirati oblike in načine druženja starejših. Ta socialni krog bi bil pomemben pri načrtovanju izvajanja programa za množično računalniško opismenjevanje starejših, ki bi temeljil na prostovoljnem medgeneracijskem družabništvu mladostnika z upokojencem v dvojicah po modelu za e-opismenjevanje starejših Inštituta Antona Trstenjaka. Dvojica bi bila lahko sestavljena tudi iz dveh starejših, tistega, ki obvlada delo z računalnikom, in onega, ki tako znanje potrebuje. Pred izvedbo bi bilo dobro med starejšimi doseči relativno veliko stopnjo navdušenja s pomočjo prostovoljcev programa Starejši za starejše. Predvsem na podežlju bi lokalna samouprava v vaških in ostalih krajevnih skupnosti morala spodbujati neformalne in formalne vzgojno-izobraževalne programe o staranju in starejših za mladostnike, pri katerih bi aktivno sodelovali starejši s pozitivnim pogledom na staranje. Tako bi mladi namesto stereotipnih zgubanih rok in ostarelih obrazov spoznali aktivne starejše ljudi, ki jim lahko posredujejo svoje izkušnje za kakovostno življenje.

LITERATURA

- Avsec Andreja (2002). Stereotipi o moških in ženskih osebnostnih lastnostih. V: *Psihološka obzorja*, letnik 11, št. 2, str. 23-35.
- Balazs John (2013). Patterns of Ageism in Different Age Groups. V: *Journal of European Psychology Students*, letnik 4, št. 1, str. 16-36.
- Bodner Ehud (2009). On the origins of ageism among older and younger adults. V: *Int Psychogeriatr*, letnik 21, št. 6, str. 1003-14.
- Butler N. Robert (1969). Ageism: another form of bigotry. V: *The Gerontologist*, letnik 9, št. 4, str. 243-6.

- Davidovic Mladen, Zorana Djordjevic, Predrag Erceg, Nebojsa Despotovic in Dragoslav P Milosevic (2007). Ageism: Does it Exist Among Children? V: *The Scientistic World Journal*, letnik 7, str. 1134-9. V: <https://doi.org/10.1100/tsw.2007.171> (11.7. 2022).
- Faes Miriam C., Marcel G. Spigt in Marcel Olde Rikkert (2007). Dehydration in Geriatrics. V: *Geriatrics and Aging*, letnik 10, št. 9, str. 590-6.
- Flamion Allison, Pierre Missotten, Manon Marquet in Stéphane Adam (2019). Impact of Contact With Grandparents on Children's and Adolescents' Views on the Elderly. V: *Child Dev*, letnik 90, št. 4, str. 1155-69.
- Germovšek Anja (2020). *Digitalni razkorak in starejši odrasli: razlike med mestnim in podeželskim prebivalstvom*. V: Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 75-6.
- Hlebec Valentina (2019). Pomen družinskih oskrbovalnih dejavnosti v življenju mladih ljudi, živečih v Ljubljani ali okolici. V: *Družboslovne razprave*, letnik 35, št. 90, str. 7-28.
- Hvalič Touzery Simona (2014). Zdravje, počutje in zadovoljstvo z življenjem najstarejših starih v Sloveniji. V: *Teorija in praksa*, letnik 51, št. 2-3, str. 264-80.
- Jazbar Janja, Špela Pišek, Igor Locatelli in Mitja Kos (2021). Prevalence and incidence of frailty among community-dwelling older adults in Slovenia. V: *Zdr Varst*, letnik 60, št. 3, str. 190-8.
- Kirbiš Andrej (2009). Odnos med tradicionalističnimi vrednotami, novodobniškimi idejami in religioznostjo v medkulturni primerjavi. V: *Družboslovne razprave* XXV, št. 60, str. 7-26.
- Knowles Bran, Vicki L. Hanson (2018). The wisdom of older technology (non)users. V: *Communications of the ACM*, letnik 61, št. 10: 72 DOI: 10.1145/3179995.
- Kogoj Aleš (2004). Psihološke potrebe v starosti. V: *Zdrav Vestn*, letnik 73, št. 10, str. 749-51.
- Kokalj Martina (2008). *Starejši ljudje in telekomunikacijska tehnologija*. V: Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Kranz Dirk, Thomas Nicole Maria and Hofer Jan (2021). Changes in Age Stereotypes in Adolescent and Older Participants of an Intergenerational Encounter Program. V: *Front. Psychol.*, letnik 12, V: <file:///C:/Users/Uporabnik/Downloads/fpsyg-12-658797.pdf>
- Lahe Danijela (2020). Družinsko ozadje mladih v Sloveniji in starizem. V: Lipovšek Martin in Petrič Boštjan (ured.). *Biti mlad sto let: zbornik prispevkov in povzetkov*; spletna konferenca, 11. in 12. 6 2020. V: <https://www.youtube.com/watch?v=NrxJULQfPtY&t=56s>
- Lenart Tomaž in Marija Ovsenik (2020). Odnos starejših oseb do sodobne tehnologije. V: *Kakovostna starost*, letnik 23, št. 2, str. 29-35.
- Levy Sheri L (2018). Toward Reducing Ageism: PEACE (Positive Education about Aging and Contact Experiences) Model. V: *The Gerontologist*, letnik 58, št. 2, str. 226-32.
- Lipovšek Martin, Metka Kovačič, Klara Vulikič, Nastja Jalovec, Jakob Drašček, Igor Pribac, Danijela Lahe, Robert Zorec in Miroslav Verbič (2020). Podaljševanje življenja, starizem in širši humanistično-družboslovni kontekst. V: <https://www.sociolosko-drustvo.si/wp-content/uploads/2020/12/SSD-Zbornik-Druzbene-neenakosti-in-politika.pdf> (31. 8. 2022).
- Macuh Bojan (2019). Pomen medgeneracijskega sodelovanja za starejše v tretjem in četrtem življenjskem obdobju. V: *Revija za univerzalno odličnost*, letnik 8, št. 4, str. 328-37.
- Marchetti Anna, Marzia Lommi, Claudio Barbaranelli, Michela Piredda, Maria Grazia De Marinis in Maria Matares (2022). Development and Initial Validation of the Adolescents' Ageism Toward Older Adult Scale. V: *The Gerontologist*, letnik 62, št. 3, str. e150-e161. V: <https://doi.org/10.1093/geront/gnab023> (3. 6. 2022).
- Meshel David S in Richard P McGlynn (2004). Intergenerational contact, attitudes, and stereotypes of adolescents and older people. V: *Educational Gerontology*, letnik 30, št. 6, str 457-79.
- Mlakar Tjaša (2015). Stari starši v življenju vnukov. V: *Kakovostna starost*, letnik 18, št. 2, str. 3-21.
- Nagode Mateja, Polona Dremelj in Valentina Hlebec (2006). Ponudniki socialne opore starejšim v ruralnem in urbanem okolju. V: *Teorija in praksa*, letnik 43, št. 5-6, str. 814-27.
- Nastran Ule Mirjana (ured.). (1999). *Predsdodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Zbirka Alfa; 1999, 1, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ogrin Alenka (2021). Kako se izogniti stereotipom o staranju? V: *Kakovostna starost*, letnik 24, št.1, str. 66-7.
- Ogrin Alenka (2019). Uveljavljene oblike medgeneracijskega bivanja v evropskih državah. V: *Kakovostna starost*, letnik 22, št. 2, str. 71-2.

- Ramovš, Jože (2003). *Kakovostna starost: Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Ramovš Jože (2013). Računalniška pismenost in model za e-opismenjevanje starejših. V: Ramovš Jože (ured.). *Staranje v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, str. 361-79.
- Ramovš Jože (2020). Starostna modrost. V: *Kakovostna starost*, letnik 23, št.1, str. 40-4.
- Resman Sonja (2005). *Zagotavljanje samostojnosti in povezanosti starejših v bivalnem okolju*. V: Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Starc Martina (2011). Doživljanje sreče pri starejših Slovencih: medgeneracijski dejavniki in povezanost z življenjskim smislom. V: *Kakovostna starost*, letnik 14, št. 3, str. 3-23.
- Statistični urad Republike Slovenije (SURS) (2022a). *Število in sestava prebivalstva*. V: <https://www.stat.si/statweb/Field/Index/17/104> (19. 10. 2022).
- Statistični urad Republike Slovenije (SURS) (2022b). V: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2974002S.px/table/tableViewLayout2/> (6. 12. 2022).
- Švab Blaž, Slana Mojca, Ramovš Jože (2012). Navdušenje in staranje. V: *Kakovostna starost*, letnik 15, št. 4, str. 3–16.
- Tršinar Mihaela in Tomaž Vovk (2005). Interakcija med zdravili za starostnike – teoretičen in praktičen vidik. V: *Farm Vestn*, letnik 56, Posebna številka, str. 89-96.
- Ule Mirjana (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Voljč Božidar (2008). Geriatrija. V: *Kakovostna starost*, letnik 11, št. 1, str. 68-9.
- World Health Organization (2014). *Adolescence: psychological and social changes*. V: <https://apps.who.int/adolescent/second-decade/section2/page5/adolescence-psychological-and-social-changes.html> (30. 6. 2022).
- World Health Organization (2021). *Ageism is a global challenge: UN*. V: <https://www.who.int/news/item/18-03-2021-ageism-is-a-global-challenge-un> (10. 7. 2022).
- World Health Organization (2022). *Ensuring artificial intelligence (AI) technologies for health benefit older people*. V: [https://www.who.int/news/item/09-02-2022-ensuring-artificial-intelligence-\(ai\)-technologies-for-health-benefit-older-people](https://www.who.int/news/item/09-02-2022-ensuring-artificial-intelligence-(ai)-technologies-for-health-benefit-older-people) (31. 7. 2022).
- Zajec Irena. Program Starejši za starejše (2017). V: Dobljekar Nevenka (ured.) *Položaj starejših v Sloveniji skozi program Starejši za starejše*. Ljubljana : Zveza društev upokojencev Slovenije, str. 17-21.

Naslovi avtorjev:

Doc. dr. Zlata FELC, dr. med., Združenje zahodnoštajerske pokrajine za pomoč pri demenci Spominčica Šentjur, Svetinova ulica 1, 3230 Šentjur ali Erjavčeva 17, 3000 Celje;

Mag. Brina FELC, univ. dipl. pravnica, Fakulteta za zdravstvene vede v Celju, Mariborska cesta 7, 3000 Celje ali Okrajno sodišče v Celju, Prešernova 22, 3000 Celje;

Mojca OSET, univ. dipl. agron., Šolski center Šentjur, Srednja poklicna in strokovna šola, Cesta na kmetijsko šolo 9, 3230 Šentjur;

Urška ANTOLIN, univ. dipl. komunikolog in univ. dipl. sociolog, Statistične analize in raziskovalna dejavnost DATIA Urška Antolin, s. p., Kapelska cesta 48, 9252 Radenci;

Gregor DELEJA, profesor glasbe, Gimnazija Celje – Center, Kosovelova 1, 3000 Celje.